ØSTFOLD FYLKESKOMMUNE

REGISTRERINGSRAPPORT

Uten funn av automatisk fredete kulturminner

2024/9568 Gang- og sykkelvei Greåkerdalen

Sarpsborg kommune

Linn Solli 2025

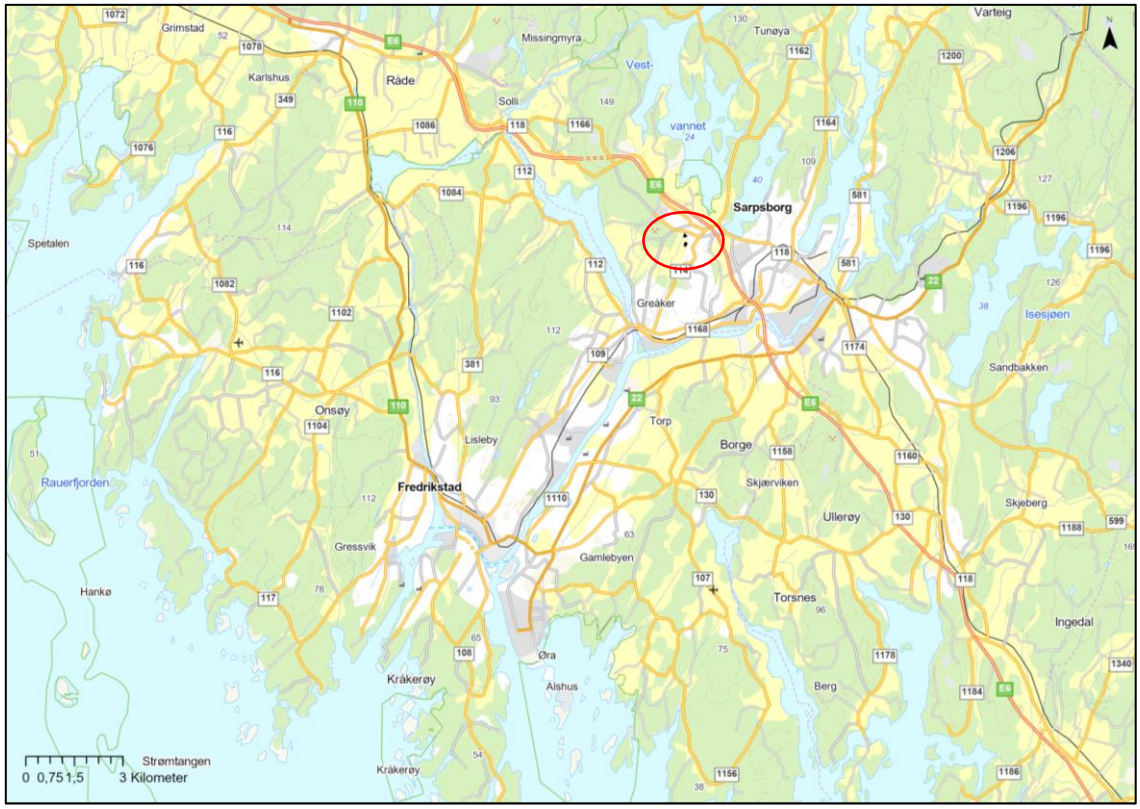
Saksnummer og navn:	2024/9568 Greåkerdalen – Gang- og sykkelvei. Ref. Viken s.nr. 2023/54563		
Kommune:	Sarpsborg		
Gårdsnavn - gnr./bnr.:	2072 Opstad nordre /1, 3, 2073 Opstad søndre/7		
Oppdragsgiver:	Sarpsborg kommune		
Saksbehandler:	Tryggve Csisar		
Feltarkeologer:	Jan Berge, Morten Bertheussen, Linn Solli		
Registreringsperiode:	25, 29.04, 17.10.24		
FAGLIGE KONKLUSJONER:		**ASKELADDEN ID:**	
X	**Ingen funn:**		
	Funn av automatisk fredete kulturminner:		
	Løsfunn – ikke automatisk freda:		
	Utvida registrering - utgravd:		
X	**Fra før av kjente kulturminner:**	49312, 97555	

Innhold

Bakgrunn for registreringen 4
Sammendrag 5
Deltakere og tidsrom 5
Områdebeskrivelse 5
Kulturminner i området 6
Metoder 8
Prøvestikking 8
Maskinell sjakting 8
Undersøkelsen 9
Kontrollregistrering 10
Resultater/funn 13
Fotoliste 14
Kartliste 14

Kart 1: Kartutsnitt som viser hvor i Østfold fylkeskommune registreringsområdet ligger.

Kart 2: Lokaliseringskart. Greåker ligger i Sarpsborg kommune, i Østfold fylke.

Bakgrunn for registreringen

I forbindelse med etablering av gang- og sykkelvei på Greåker i Sarpsborg kommune, foretok Østfold fylkeskommune en arkeologisk registrering. Tiltaket omfatter et areal på ca. 7,8 dekar (kart 3). Tiltakshaver er Sarpsborg kommune.

Planområdet er del av det særdeles rike kulturminnemiljøet på og rundt Tune og Grålum. Innenfor og inntil registreringsområdet ved Haraldstadmyra og Grålum skole er det registrert flere automatisk fredete kulturminner, i form av bosetningsspor fra både steinalderen, bronsealderen og jernalderen (kart 4). Innenfor plangrensen ligger automatisk fredet lokalitet ID49312[1]. Kulturminnet består av et veganlegg, og i forbindelse med registreringen ble kulturminnet kontrollregistrert. Ved siden av registreringsområdet i øst ligger et automatisk fredet bosetning- aktivitetsområde fra steinalder, ID97555. Dette kulturminnet ble også kontrollregistrert i forbindelse med registreringen, men tidsbruken for dette faktureres ikke tiltakshaver.

På grunn av planområdets topografi og nærheten til automatisk fredete kulturminner, varslet daværende Viken fylkeskommune om behov for arkeologisk registrering, jf. kulturminneloven § 9.

Kart 3: Oversiktskart med registreringsområdet markert med sort, stiplet linje.

[1] ID-nr. i riksantikvarens kulturminnedatabase «Askeladden» www.kulturminnesok.no

Sammendrag

Arbeidet bestod av prøvestikking, sjakting og kontrollregistrering. Det ble ikke funnet automatisk fredete kulturminner under registreringen.

Deltakere og tidsrom

Med på denne registreringen var feltarkeologene Jan Berge, Morten Bertheussen og Linn Solli fra Østfold fylkeskommune. Feltarbeidet ble gjennomført i april og slutten av november 2024.

Det var opphold og brukbart vår- og høstvær da arbeidet pågikk.

Områdebeskrivelse

Planområdet ligger om lag 3,5 kilometer nordvest for Sarpsborg sentrum, ca. 600 meter sydvest for E6. Området er langstrakt og orientert nord-syd, og ligger langs åkerkanten vest for Grålum skole. Det består i hovedsak av utmark med blandingsskog av furu- og løvtrær, og tidligere dyrket mark som i dag er gressletter, med litt dyrket mark i nordre og midtre del.

Foto 1: Oversiktsbilde over registreringsområdet med liten del dyrket mark. Tatt mot sydøst og ID110028 og ID138010.

Foto 2: Oversiktsbilde over registreringsområdet. Tatt mot sydøst og kontrollregistrert kulturminne ID97555.

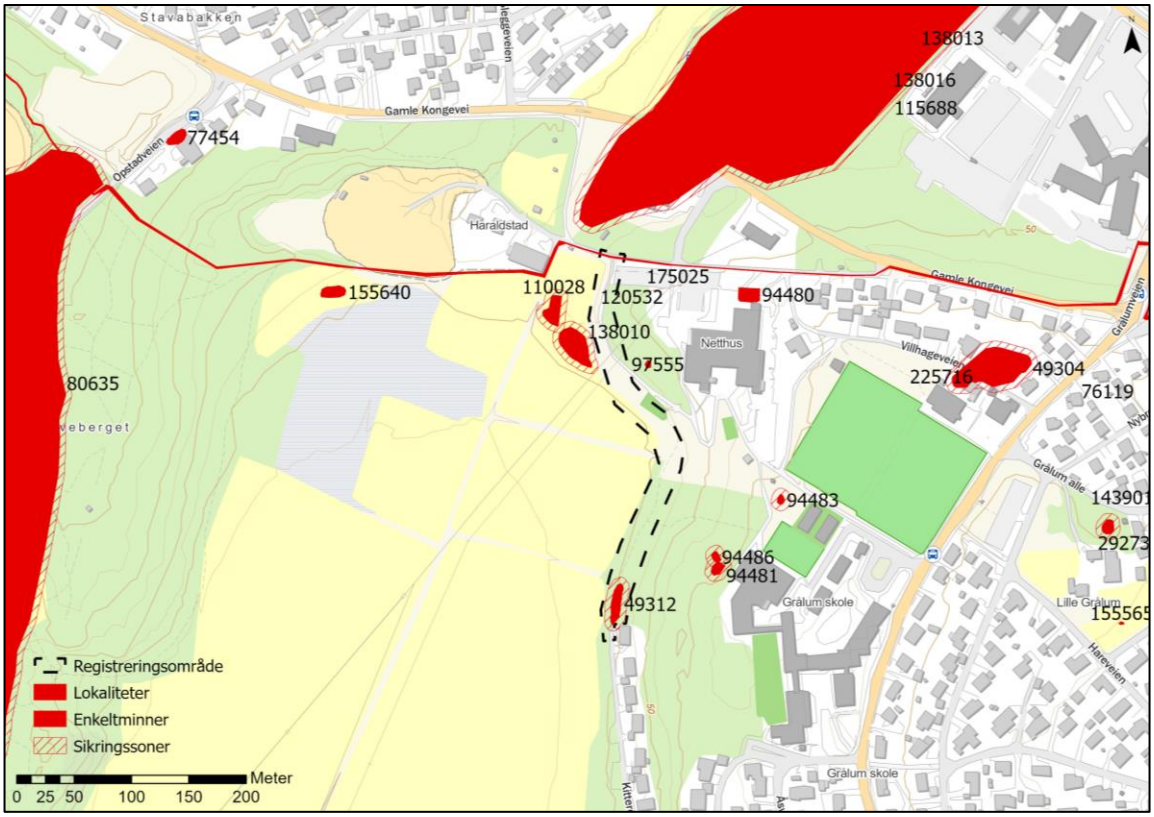

Foto 3: Oversiktsbilde av del syd av registreringsområdet. Tatt mot sydøst og veganlegg ID49312.

Kulturminner i området

Det undersøkte området ligger som nevnt i et landskap særlig rikt på kulturminner. Mest kjent er Opstadfeltet, ID80635, som er et av de største gravfeltene i Norge. Det består i dag av om lag 150 gravhauger, 16 bautasteiner, en rekke flatmarksgraver, steinringer og steinsettinger, samt hulveier og ardspor, til sammen rundt 230 enkeltminner. Tett inntil vestsiden av registreringsområdet ble det i

2010 registrert et bosetning- aktivitetsområde datert til bronsealder-jernalder[2]. Noen år tidligere ble det funnet et bosetning- aktivitetsområde fra samme periode rett nordvest for denne, ID110028. Lokalitetene består av kokegropfelt og ildsteder, og stolpehull og veggrøfter tilhørende et langhus. Inntil registreringsområdet på motsatt side, er det gjort funn av et flintavslag ved prøvestikk, ID97555, og løsfunn av flere gjenstander fra steinalder, ID120532. Funnene består av en flintdolk, spydspiss av flint, steinøks, flintkniv og et fiskesøkke. Nord for registreringsområdet ligger offerstedet Haraldstadmyra, ID115688. Her er det funnet blant annet en flintdolk fra steinalder deponert sentralt i myra. Fra myra er det tidligere registrert viktig pollenanalytisk materiale, blant annet i form av spor etter noe av den første dyrkningen i Norge.

Kart 4: Oversiktskart med registreringsområdet og kulturminner markert.

Kulturminner i nærområdet		
Askeladden ID	Kulturminnetype	Datering
49304	Gravfelt	Jernalder
49312	Veganlegg	Jernalder-middelalder
80635	Gravfelt	Steinalder-jernalder
94481	Bosetning-aktivitetsområde	Steinalder

[2] Bertheussen, Morten 2011: Kabeltrasé for høyspentkabel mellom Science senteret og Haraldstad på Grålum, i Sarpsborg kommune. Upublisert registreringsrapport, Østfold fylkeskommune. Saksnr. 2010/825.

94486	Gravminne	Bronsealder
94483	Gravminne	Jernalder
97555	Bosetning-aktivitetsområde	Steinalder
110028	Bosetning-aktivitetsområde	Bronsealder-jernalder
115688	Funnsted	Førreformatorisk tid
120532	Funnsted	Steinalder
138010	Bosetning- aktivitetsområde	Bronsealder-jernalder

Arkeologiske gjenstander fra området oppbevares på Kulturhistorisk museum i Oslo. Det er funnet en stor mengde gjenstander på matrikkelgården 2072 Opstad Nordre og 2073 Opstad Søndre, særlig fra Opstadfeltet, ID80635. Tett inntil registreringsområdet ble det som nevnt funnet gjenstander fra steinalder, ID120532. Et av disse er et fiskesøkke funnet av en 3.klassing i 1987. Det var en 1,5 kg tung rullestein av granitt, med dype innhuggede furer (C36925[3]).

Metoder

Ved denne registreringen ble det prøvestukket og sjaktet. Som dokumentasjon tok vi digitale foto. Prøvestikkene er innmålt med CPOS, med Float eller RTK 3D-FIX oppløsning. Kartgrunnlag for innmålingene er ETRS 1989 UTM 32N.

Prøvestikking

Prøvestikking er egnet til å påvise boplasser og aktivitetsområder fra steinalder. Til prøvestikkingen benyttes spade og håndholdt såld med 5 mm masker. Det øvre torvlaget fjernes. Kvadratiske prøveruter på ca. 40 x 40 cm graves, oftest helt ned til undergrunn eller fjell. Alt av jordmasser fra prøvestikket såldes. Det er vanlig å tørrsålde, men vi sålder helst i vann, hvis det er tilgjengelig i nærheten. Når jordmassene er siktet bort kan eventuelle funn sorteres ut. Funnene er i hovedsak bearbeidet flint og andre mineralråstoff fra steinalder. Det hender også at vi treffer på kulturlag, dyrkingslag, kokegroper etc. i prøvestikkene. Vanligvis finner vi slikt ved maskinell sjakting.

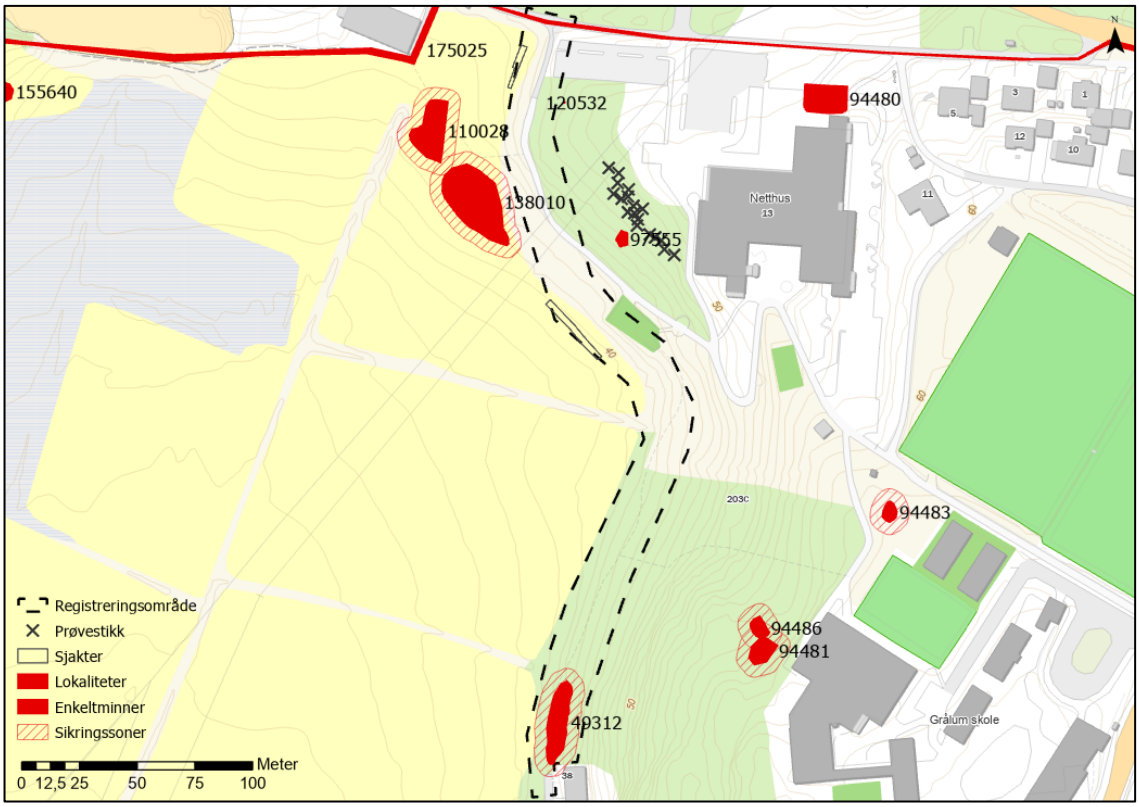
Maskinell sjakting

Maskinell sjakting er den vanligste metoden arkeologene benytter på dyrket mark. Det åpnes opp sjakter på om lag 3 meter i bredde. Til dette brukes gravemaskin med flatt skjær på grabben som fjerner matjordlaget til toppen av undergrunnen er avdekt. Undergrunnen blir rensa fram med krafse og graveskje etter hvert der dette er nødvendig, og eventuelle førhistoriske strukturer som kokegroper, stolpehull, graver etc. vil vise seg som fyllskifte i undergrunnen.

[3] C-nr. i universitetsmuseenes elektroniske gjenstandsdatabase Unimusportalen

Undersøkelsen

De to delene med dyrket mark ble sjaktet. Det ble lagt til sammen to sjakter, som er tre meter brede og av varierende lengde. Det ble ikke gjort funn av kulturminner.

Kart 5: Oversiktskart over registreringsområdet med sjakter og prøvestikk markert.

Foto 4: Arbeidsbilde av sjakting i nordre og midtre del av registreringsområdet. Tatt mot sydvest og nordvest.

Kontrollregistrering

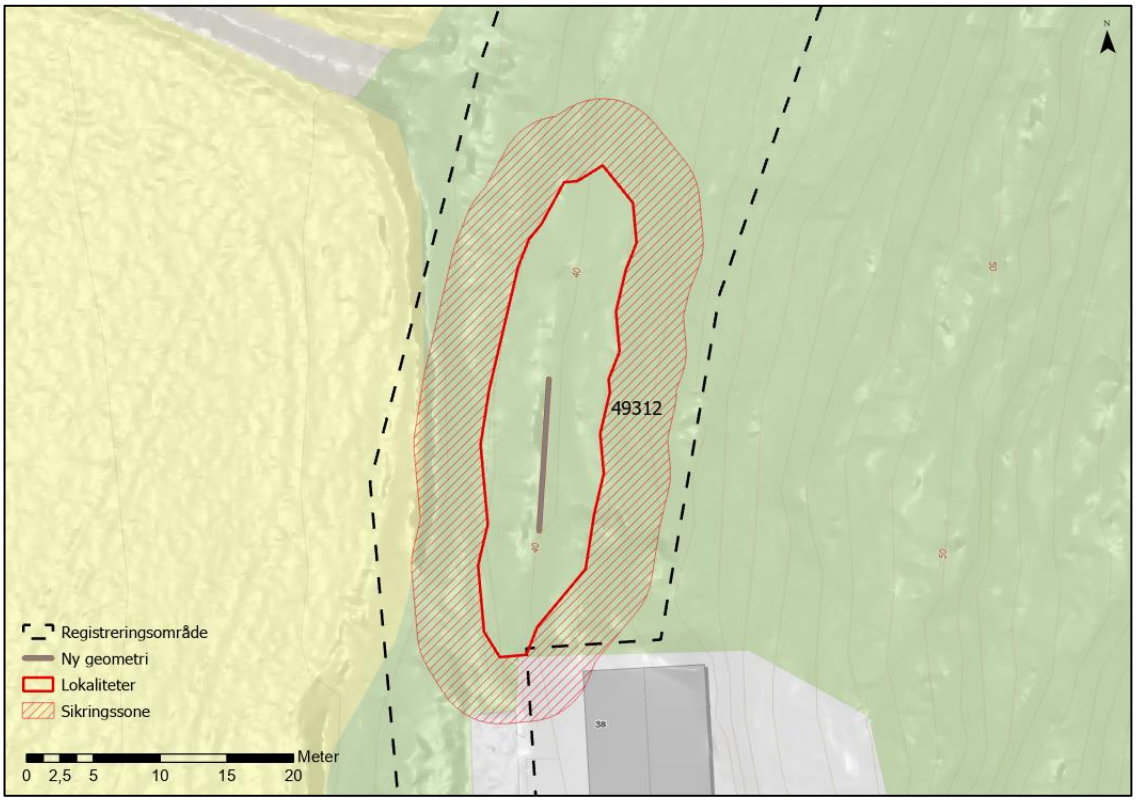
ID 49312 Veganlegg
1985:

«*I skogkanten Ø for dyrket mark og N for boligfelt: Hulvei. L ca 35m, br ca 1,5m. Ender i N i en rydningsrøys».*

2024:

Veifar: Orientert nord/sør-retning, og ligger i vestvendt hellende terreng. Det har hulveipreg i syd. Her står det en stubbe delvis i veifaret, og et veltet tre ligger på tvers over det. Det går en sti nedenfor i vest, som leder inn i veifaret nord for det veltede treet. Veifaret er forstyrret i syd av fyllmasser mot en boligtomt. Den nordre halvdelen har avflatet profil og mangler hulveipreg. Her fremstår den som en sti oppbygd i vest. I enden mot nord krysser den over restene av en nordvest-sørøstgående steinstreng. Steinstrengen er fra nyere tid og ligger på eiendomsskillet mellom gbnr. 2072/3, 2073/7 i nord, og 2072/1 i syd. Stien fortsetter, og det er ingen antydning til hulvei videre nordover. Mål: L: 11,5 meter, B: 1-1,5 meter, D: 15-20 cm.

Kartfesting er uendret. Geometri er oppdatert og kraftig innsnevret. Hulvei ID49312 fremstår som et nyere tids veifar og vernestatus er omgjort fra «automatisk fredet» til «uten vern».

Kart 6: Kart som viser ny geometri, med gammel lokalitetsavgrensning og sikringssone markert.

Foto 5: Del syd av ID49312 med hulveipreg og sti nedenfor i vest. Tatt mot nord.

Foto 6: Del nord av ID49312 og steinstreng. Tatt mot syd.

Foto 7: Del nord av ID49312 med steinstreng i enden. Tatt mot nord.

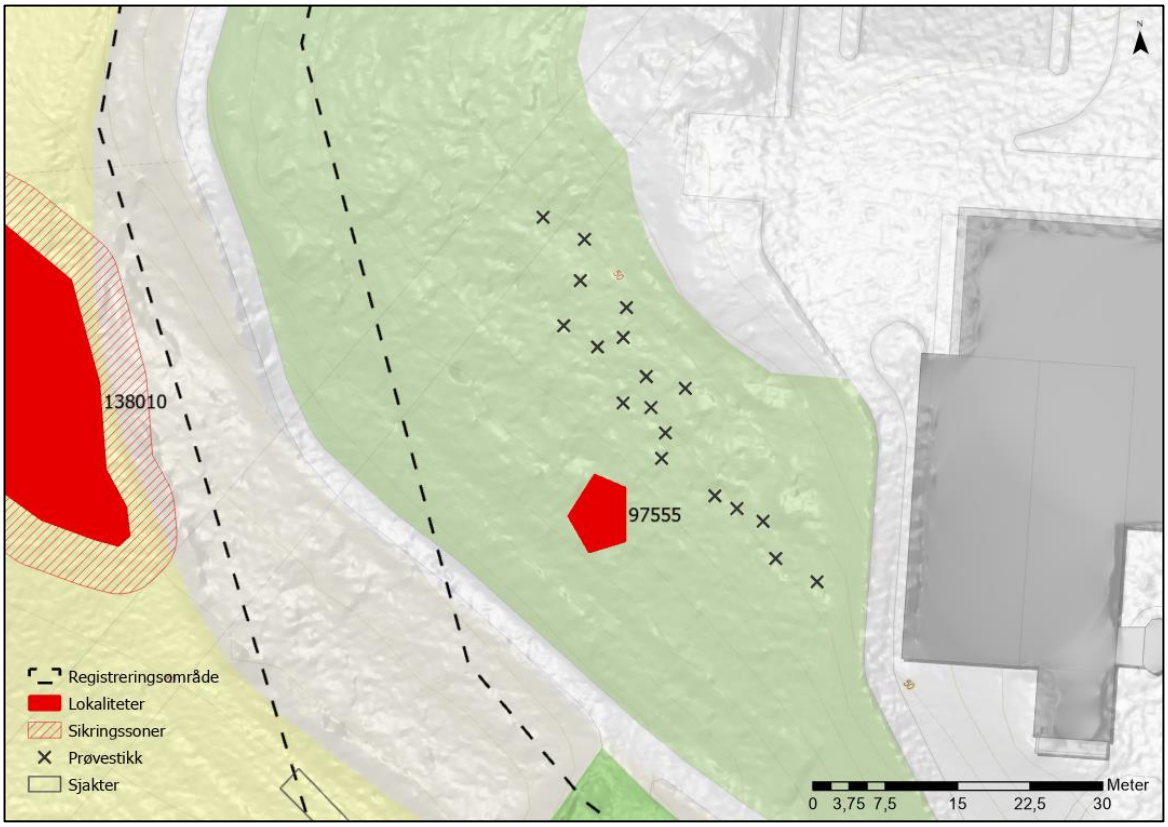
ID 97555 Bosetning- aktivitetsområde

2004:

«I et lite skogholt vest for tunet på Nethus ble det overflateregistrert og prøvestukket. Det ble her gjort funn av en steinalderlokalitet i en sørvestvendt skråning. På en vestvendt flate nordvest for lokaliteten, er det tidligere funnet en flintøks og en flintdolk. Det ble tatt flere prøvestikk her, men alle var negative. Undergrunnen var steinete, noe som gjorde det vanskelig å komme ned med spade. Massen i prøvestikkene besto av rødbrun sand.
Det ble gjort funn av ett flintavslag i et av prøvestikkene. Det ble prøvestukket tett rundt det positive prøvestikket, men alle disse var negative. Undergrunnen består av podsol, men inneholder en god del stein».

2024:

Under kontrollregistrering av steinalderlokalitet ID97555 ble det satt til sammen 18 prøvestikk, hvorav alle var negative. Steinalderlokaliteten ble dermed ikke gjenfunnet, og følgende avskrevet.

Kart 7: Kart med negative prøvestikk fra kontrollregistrering av ID97555.

Resultater/funn

Det ble ikke funnet automatisk fredete kulturminner under registreringen.

Tidligere kjent kulturminne ID49312 og ID97555 ble kontrollregistrert, og vernestatus på begge kulturminner ble endret til «uten vern».

24.1.2024

Feltarkeolog

Fotoliste

Foto 1: Oversiktsbilde over registreringsområdet med liten del dyrket mark. Tatt mot sydøst og ID110028 og ID138010. 5
Foto 2: Oversiktsbilde over registreringsområdet. Tatt mot sydøst og kontrollregistrert kulturminne ID97555. 6
Foto 3: Oversiktsbilde av del syd av registreringsområdet. Tatt mot sydøst og veganlegg ID49312. 6
Foto 4: Arbeidsbilde av sjakting i nordre og midtre del av registreringsområdet. Tatt mot sydvest og nordvest. 9
Foto 5: Del syd av ID49312 med hulveipreg og sti nedenfor i vest. Tatt mot nord. 11
Foto 6: Del nord av ID49312 og steinstreng. Tatt mot syd. 11
Foto 7: Del nord av ID49312 med steinstreng i enden. Tatt mot nord. 12

Kartliste

Kart 1: Kartutsnitt som viser hvor i Østfold fylkeskommune registreringsområdet ligger. 3
Kart 2: Lokaliseringskart. Greåker ligger i Sarpsborg kommune, i Østfold fylke. 3
Kart 3: Oversiktskart med registreringsområdet markert med sort, stiplet linje. 4
Kart 4: Oversiktskart med registreringsområdet og kulturminner markert. 7
Kart 5: Oversiktskart over registreringsområdet med sjakter og prøvestikk markert. 9
Kart 6: Kart som viser ny geometri, med gammel lokalitetsavgrensning og sikringssone markert. 10
Kart 7: Kart med negative prøvestikk fra kontrollregistrering av ID97555. 13